

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну

Повна назва навчальної дисципліни	Соціальна робота на підприємстві
Повна офіційна назва закладу вищої освіти	Сумський державний університет
Повна назва структурного підрозділу	Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій. Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій
Розробник(и)	Король Сергій Миколайович
Рівень вищої освіти	Перший рівень вищої освіти, НРК – 6 рівень, QF-LLL – 6 рівень, FQ-EHEA – перший цикл
Семестр вивчення навчальної дисципліни	16 тижнів протягом 6-го семестру
Обсяг навчальної дисципліни	Обсяг становить 5 кред. ЄКТС, 150 год. Для денної форми навчання 48 год. становить контактна робота з викладачем (24 год. лекцій, 24 год. практичних занять), 102 год. становить самостійна робота. Для заочної форми навчання 16 год. становить контактна робота з викладачем (8 год. лекцій, 8 год. практичних занять), 134 год. становить самостійна робота.
Мова викладання	Українська

2. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

Статус дисципліни	Вибіркова навчальна дисципліна для всіх освітніх програм спеціальності 231 "Соціальна робота", освітньої програми "Соціальна робота"
Передумови для вивчення дисципліни	Опанування ОК "Вступ до спеціальності зі змістовим модулем: Охорона праці".
Додаткові умови	Додаткові умови відсутні
Обмеження	Обмеження відсутні

3. Мета навчальної дисципліни

Набуття студентами знань із теоретичних та практичних аспектів соціальної роботи на підприємстві, ефективної діяльності соціальних служб (соціальних працівників) на виробництві з метою підвищення продуктивності праці, формування рівня життя працюючого населення, забезпечення добробуту певних соціальних груп.

4. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1 Підприємство як суб'єкт соціальних відносин. Поняття, зміст і фінансове забезпечення соціальної роботи на підприємстві.

Поняття соціальних відносин, соціального розвитку підприємства. Види підприємств як суб'єктів соціально-економічних відносин. Внутрішнє та зовнішнє соціальне середовище розвитку підприємства. Соціальна відповідальність підприємства. Поняття та основні напрями соціальної роботи на підприємстві. Функції та посадові обов'язки спеціалістів із соціальної роботи на підприємстві. Фінансування соціальної роботи на підприємстві. Взаємозв'язок економічного та соціального розвитку підприємства.

Тема 2 Служба соціального розвитку на підприємстві. Роль профспілкових організацій.

Значення, завдання і функції соціальної служби трудової організації. Соціальні норми і нормативи та їх використання в соціальних технологіях. Види і характеристика соціальних досліджень, що проводяться соціологічними службами. Особливості та ефективність роботи профспілкової організації: склад та основні комісії. Колективний договір.

Тема 3 Соціальний ресурс підприємства та соціальні умови трудової діяльності.

Поняття соціального ресурсу, його внутрішні та зовнішні елементи. Соціальний ресурс як об'єкт соціальної політики на підприємстві. Умови праці на підприємстві. Охорона праці на підприємстві. Травматизм і шляхи його подолання.

Тема 4 Кадрова політика на підприємстві. Розвиток персоналу підприємства.

Планування та регулювання зайнятості на підприємстві. Кадрова політика щодо осіб із особливими потребами. Процедури найму та відбору кадрів. Маркетинг персоналу. Правові механізми вивільнення працівників. Трудова адаптація. Основні елементи якості трудового потенціалу працівників підприємства. Оцінка трудової діяльності (атестація) та результатів праці (оплата праці). Організація системи навчання на підприємстві. Підвищення кваліфікації. Управління трудовою кар'єрою на підприємстві.

Тема 5 Мотивація трудової діяльності.

Поняття мотивації трудової діяльності. Зміст, структура та функції трудової мотивації. Колективний договір і його зміст. Стимулювання праці. Соціальний пакет підприємства. Пільги для працівників підприємства. Досягнення високих результатів праці працівників.

Тема 6 Планування соціального підприємства.

Соціальне підприємство як форма реалізації соціального підприємництва. Формування соціальної місії підприємства. Визначення пріоритетності напрямків діяльності підприємства. Значення інновації у соціальному підприємстві. Послідовність планування діяльності соціального підприємства. Ідеї та можливості соціального підприємництва. Розробка стратегії для досягнення поставлених цілей. Стратегія бренду та інструменти бренд-менеджменту соціального підприємства. Формування громадської думки про фірму та товар. Моделі підприємницького процесу.

Тема 7 Український та світовий досвід соціальної роботи на підприємствах.

Традиційні та інноваційні підходи до соціальної роботи на підприємствах України. Досвід соціальної роботи на японських підприємствах. Організація соціальної роботи на підприємствах США. Досвід соціальної роботи на підприємствах країн Західної та Центрально-Східної Європи.

Тема 8 Роль підприємств в організації надання соціальних послуг під час воєнного стану.
Організація надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. Збереження та управління командою, стратегування, антикризовий фінансовий менеджмент, залучення інвестицій під час війни, маркетинг та комунікація. Адаптація соціального бізнесу до умов війни.

5. Очікувані результати навчання навчальної дисципліни

Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти зможе:

PH1	Вміти аналізувати та розробляти соціальні проекти і програми.
PH2	Вміти застосовувати методи менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу.
PH3	Вміти виявляти і залучати ресурси організацій-партнерів з соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності.

7. Роль освітнього компонента у формуванні соціальних навичок

Загальні компетентності та соціальні навички, формування яких забезпечує навчальна дисципліна:

CH1	ЗК6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
CH2	ФК15. Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад.
CH3	ФК21. Здатність організовувати та проводити заходи профілактики складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізації їх негативних наслідків для осіб/сімей мешканців адміністративно територіальної одиниці / територіальної громади.

8. Види навчальних занять

Тема 1. Підприємство як суб'єкт соціальних відносин. Поняття, зміст і фінансове забезпечення соціальної роботи на підприємстві.

Лк1 "Підприємство як суб'єкт соціальних відносин." (денна)

Поняття соціальних відносин, соціального розвитку підприємства. Види підприємств як суб'єктів соціально-економічних відносин. Внутрішнє та зовнішнє соціальне середовище розвитку підприємства Соціальна відповідальність підприємства. Поняття та основні напрями соціальної роботи на підприємстві. Функції та посадові обов'язки спеціалістів із соціальної роботи на підприємстві. Фінансування соціальної роботи на підприємстві.

Лк1 "Підприємство як суб'єкт соціальних відносин." (заочна)

Поняття соціальних відносин, соціального розвитку підприємства. Види підприємств як суб'єктів соціально-економічних відносин. Внутрішнє та зовнішнє соціальне середовище розвитку підприємства Соціальна відповідальність підприємства. Поняття та основні напрями соціальної роботи на підприємстві. Функції та посадові обов'язки спеціалістів із соціальної роботи на підприємстві. Фінансування соціальної роботи на підприємстві.

<p>Пр1 "Поняття, зміст і фінансове забезпечення соціальної роботи на підприємстві." (денна)</p> <p>Поняття соціальних відносин, соціального розвитку підприємства. Види підприємств як суб'єктів соціально-економічних відносин. Внутрішнє та зовнішнє соціальне середовище розвитку підприємства. Соціальна відповідальність підприємства. Поняття та основні напрями соціальної роботи на підприємстві. Функції та посадові обов'язки спеціалістів із соціальної роботи на підприємстві. Фінансування соціальної роботи на підприємстві. Взаємозв'язок економічного та соціального розвитку підприємства.</p>
<p>Пр1 "Поняття, зміст і фінансове забезпечення соціальної роботи на підприємстві." (заочна)</p> <p>Поняття соціальних відносин, соціального розвитку підприємства. Види підприємств як суб'єктів соціально-економічних відносин. Внутрішнє та зовнішнє соціальне середовище розвитку підприємства. Соціальна відповідальність підприємства. Поняття та основні напрями соціальної роботи на підприємстві. Функції та посадові обов'язки спеціалістів із соціальної роботи на підприємстві. Фінансування соціальної роботи на підприємстві. Взаємозв'язок економічного та соціального розвитку підприємства.</p>
<p>Тема 2. Служба соціального розвитку на підприємстві. Роль профспілкових організацій.</p>
<p>Лк2 "Служба соціального розвитку на підприємстві." (денна)</p> <p>Значення, завдання і функції соціальної служби трудової організації. Соціальні норми і нормативи та їх використання в соціальних технологіях. Види і характеристика соціальних досліджень, що проводяться соціологічними службами.</p>
<p>Лк2 "Служба соціального розвитку на підприємстві" (заочна)</p> <p>Значення, завдання і функції соціальної служби трудової організації. Соціальні норми і нормативи та їх використання в соціальних технологіях. Види і характеристика соціальних досліджень, що проводяться соціологічними службами.</p>
<p>Лк3 "Роль профспілкових організацій." (денна)</p> <p>Особливості та ефективність роботи профспілкової організації. Склад та основні комісії профспілок. Колективний договір.</p>
<p>Пр2 "Політика соціального розвитку на підприємстві." (денна)</p> <p>Завдання і функції соціальної служби трудової організації. Соціальні норми і нормативи та їх використання в соціальних технологіях. Види і характеристика соціальних досліджень, що проводяться соціологічними службами.</p>
<p>Пр2 "Політика соціального розвитку на підприємстві" (заочна)</p> <p>Завдання і функції соціальної служби трудової організації. Соціальні норми і нормативи та їх використання в соціальних технологіях. Види і характеристика соціальних досліджень, що проводяться соціологічними службами.</p>
<p>Пр3 "Особливості роботи профспілкових організацій." (денна)</p> <p>Що таке первинна профспілкова організація? Особливості та ефективність роботи профспілкової організації: склад та основні комісії. Хто такий профспілковий представник? Колективний договір.</p>

Тема 3. Соціальний ресурс підприємства та соціальні умови трудової діяльності.

Лк3 "Соціальний ресурс підприємства та соціальні умови трудової діяльності." (заочна)

Поняття соціального ресурсу, його внутрішні та зовнішні елементи. Соціальний ресурс як об'єкт соціальної політики на підприємстві. Умови праці на підприємстві. Охорона праці на підприємстві. Травматизм і шляхи його подолання. Правові основи соціальної роботи на підприємстві.

Лк4 "Соціальний ресурс підприємства та соціальні умови трудової діяльності." (денна)

Поняття соціального ресурсу, його внутрішні та зовнішні елементи. Соціальний ресурс як об'єкт соціальної політики на підприємстві. Умови праці на підприємстві. Охорона праці на підприємстві. Травматизм і шляхи його подолання. Правові основи соціальної роботи на підприємстві.

Пр3 "Соціальні умови трудової діяльності. Правові основи соціальної роботи на підприємстві." (заочна)

Поняття соціального ресурсу, його внутрішні та зовнішні елементи. Соціальний ресурс як об'єкт соціальної політики на підприємстві. Умови праці на підприємстві. Охорона праці на підприємстві. Травматизм і шляхи його подолання. Міжнародні організації та їх роль у формуванні міжнародного трудового законодавства. Діяльність Міжнародної організації праці (МОП). Державна нормативно-правова база регулювання соціальної роботи підприємств в Україні. Правові основи соціальної політики. Внутрішньоорганізаційні нормативні акти регулювання соціальної роботи на підприємстві.

Пр4 "Соціальні умови трудової діяльності. Правові основи соціальної роботи на підприємстві" (денна)

Поняття соціального ресурсу, його внутрішні та зовнішні елементи. Соціальний ресурс як об'єкт соціальної політики на підприємстві. Умови праці на підприємстві. Охорона праці на підприємстві. Травматизм і шляхи його подолання. Міжнародні організації та їх роль у формуванні міжнародного трудового законодавства. Діяльність Міжнародної організації праці (МОП). Державна нормативно-правова база регулювання соціальної роботи підприємств в Україні. Правові основи соціальної політики. Внутрішньоорганізаційні нормативні акти регулювання соціальної роботи на підприємстві.

Тема 4. Кадрова політика на підприємстві. Розвиток персоналу підприємства.

Лк5 "Розвиток персоналу підприємства." (денна)

Організація системи навчання на підприємстві. Види професійного навчання кадрів: первинна професійна підготовка робітників; перепідготовка робітників; підвищення кваліфікації робітників, підвищення кваліфікації керівних працівників та фахівців. Управління трудовою кар'єрою на підприємстві.

Лк6 "Кадрова політика на підприємстві." (денна)

Планування та регулювання зайнятості на підприємстві. Кадрова політика щодо осіб із особливими потребами. Процедури найму та відбору кадрів. Маркетинг персоналу. Правові механізми вивільнення працівників. Трудова адаптація. Основні елементи якості трудового потенціалу працівників підприємства. Оцінка трудової діяльності (атестація) та результатів праці (оплата праці).

<p>Пр5 "Розвиток персоналу підприємства." (денна)</p> <p>Професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників. Організація системи навчання на підприємстві. Управління трудовою кар'єрою на підприємстві.</p>
<p>Пр6 "Кадрова політика на підприємстві." (денна)</p> <p>Кадрова політика щодо осіб із особливими потребами. Процедури найму та відбору кадрів. Маркетинг персоналу. Правові механізми вивільнення працівників. Трудова адаптація. Основні елементи якості трудового потенціалу працівників підприємства. Оцінка трудової діяльності (атестація) та результатів праці (оплата праці).</p>
<p>Тема 5. Мотивація трудової діяльності.</p>
<p>Лк4 "Соціальний пакет підприємства" (заочна)</p> <p>Соціальні пакети за структурою послуг: обов'язковий, мотиваційний, компенсаційний. За статусом працівника: для менеджерів, для службовців, для робітників. За віком працівника: для молодих, для кадрового «ядра», для пенсіонерів.</p>
<p>Лк7 "Мотивація трудової діяльності." (денна)</p> <p>Поняття мотивації трудової діяльності. Зміст, структура та функції трудової мотивації. Стимулювання праці. Пільги для працівників підприємства. Досягнення високих результатів праці працівників.</p>
<p>Лк8 "Соціальний пакет підприємства." (денна)</p> <p>Соціальні пакети за структурою послуг: обов'язковий, мотиваційний, компенсаційний. За статусом працівника: для менеджерів, для службовців, для робітників. За віком працівника: для молодих, для кадрового «ядра», для пенсіонерів.</p>
<p>Пр4 "Соціальний пакет підприємства" (заочна)</p> <p>Соціальні пакети за структурою послуг: обов'язковий, мотиваційний, компенсаційний. За статусом працівника: для менеджерів, для службовців, для робітників. За віком працівника: для молодих, для кадрового «ядра», для пенсіонерів</p>
<p>Пр7 "Мотивація трудової діяльності." (денна)</p> <p>Стимулювання праці. Пільги для працівників підприємства.</p>
<p>Пр8 "Соціальний пакет підприємства." (денна)</p> <p>Соціальні пакети за структурою послуг: обов'язковий, мотиваційний, компенсаційний. За статусом працівника: для менеджерів, для службовців, для робітників. За віком працівника: для молодих, для кадрового «ядра», для пенсіонерів.</p>
<p>Тема 6. Планування соціального підприємства.</p>

<p>Лк9 "Планування соціального підприємства." (денна)</p> <p>Соціальне підприємство як форма реалізації соціального підприємництва. Формування соціальної місії підприємства. Визначення пріоритетності напрямків діяльності підприємства. Значення інновації у соціальному підприємстві. Послідовність планування діяльності соціального підприємства. Ідеї та можливості соціального підприємництва. Розробка стратегії для досягнення поставлених цілей.</p>
<p>Лк10 "Бренд-менеджмент соціального підприємства." (денна)</p> <p>Стратегія бренду та інструменти бренд-менеджменту соціального підприємства. Принципи та етапи бренд-менеджменту. Формування громадської думки про фірму та товар. Моделі підприємницького процесу.</p>
<p>Пр8 "Бренд-менеджмент соціального підприємства." (денна)</p> <p>Стратегія бренду та інструменти бренд-менеджменту соціального підприємства. Принципи та етапи бренд-менеджменту. Формування громадської думки про фірму та товар. Моделі підприємницького процесу.</p>
<p>Пр10 "Соціальне підприємство: планування та пріоритетні напрямки діяльності." (денна)</p> <p>Соціальне підприємство як форма реалізації соціального підприємництва. Формування соціальної місії підприємства. Визначення пріоритетності напрямків діяльності підприємства. Значення інновації у соціальному підприємстві. Послідовність планування діяльності соціального підприємства. Ідеї та можливості соціального підприємництва. Розробка стратегії для досягнення поставлених цілей.</p>
<p>Тема 7. Український та світовий досвід соціальної роботи на підприємствах.</p>
<p>Лк11 "Український та світовий досвід соціальної роботи на підприємствах." (денна)</p> <p>Традиційні та інноваційні підходи до соціальної роботи на підприємствах України. Досвід соціальної роботи на японських підприємствах. Організація соціальної роботи на підприємствах США. Досвід соціальної роботи на підприємствах країн Західної та Центрально-Східної Європи.</p>
<p>Пр11 "Світовий досвід соціальної роботи на підприємстві." (денна)</p> <p>Традиційні та інноваційні підходи до соціальної роботи на підприємствах України. Досвід соціальної роботи на японських підприємствах. Організація соціальної роботи на підприємствах США. Досвід соціальної роботи на підприємствах країн Західної та Центрально-Східної Європи. Практики реалізації соціальної політики (на прикладі підприємств України та країн зарубіжжя (за вибором студента).</p>
<p>Тема 8. Роль підприємств в організації надання соціальних послуг під час воєнного стану.</p>
<p>Лк12 "Роль підприємств в організації надання соціальних послуг під час воєнного стану." (денна)</p> <p>Організація надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. Збереження та управління командою, стратегування, антикризовий фінансовий менеджмент, залучення інвестицій під час війни, маркетинг та комунікація. Адаптація соціального бізнесу до умов війни.</p>

Пр12 "Надання соціальних послуг на підприємстві в умовах воєнного стану." (денна)

Організація надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. Збереження та управління командою, стратегування, антикризовий фінансовий менеджмент, залучення інвестицій під час війни, маркетинг та комунікація. Адаптація соціального бізнесу до умов війни.

9. Стратегія викладання та навчання

9.1 Методи викладання та навчання

Дисципліна передбачає навчання через:

МН1	Лекційне навчання
МН2	Електронне навчання
МН3	Командно-орієнтоване навчання (ТВЛ)

Лекції та практичні заняття надають студентам матеріали з теоретичних основ та дають можливість визначати і виокремлювати основні поняття, використовувати власні приклади для ілюстрації відповідей, знаходити спільні риси та відмінності при порівнянні фактів, явищ, характеризувати соціальні явища. Дозволяють аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки та практикувати методи профілактики для запобігання можливих, порушень поведінки, міжособистісних стосунків, для розв'язання конфліктів, попередження соціальних ризиків та складних життєвих обставин. Установлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й наснажувати клієнтів. Демонструвати толерантну поведінку.

Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності, вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми розвивається через лекційне та електронне навчання. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети, визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків, здатність діяти соціально відповідально та свідомо формується через командно-орієнтоване навчання.

9.2 Види навчальної діяльності

НД1	Лекції-дискусії
НД2	Електронне навчання у системах (перелік конкретизується викладачем, наприклад, Google Classroom, Zoom та у форматі Youtube-каналу)
НД3	Аналіз та обговорення кейсів (навчальних/практичних/науково-дослідних)

10. Методи та критерії оцінювання

10.1. Критерії оцінювання

Визначення	Чотирибальна національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
------------	---	------------------------------------

Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5 (відмінно)	$90 \leq RD \leq 100$
Вище середнього рівня з кількома помилками	4 (добре)	$82 \leq RD < 89$
Загалом правильна робота з певною кількістю помилок	4 (добре)	$74 \leq RD < 81$
Непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 (задовільно)	$64 \leq RD < 73$
Виконання задовольняє мінімальним критеріям	3 (задовільно)	$60 \leq RD < 63$
Можливе повторне складання	2 (незадовільно)	$35 \leq RD < 59$
Необхідний повторний курс з навчальної дисципліни	2 (незадовільно)	$0 \leq RD < 34$

10.2 Методи поточного формативного оцінювання

	Характеристика	Дедлайн, тижні	Зворотний зв'язок
МФО1 Самостійне виконання студентами ситуаційних вправ на практичних заняттях та їх обговорення.	Підготовка студентів до практичних занять згідно силабусу.	16	Презентація відповідей та оцінювання викладачем.
МФО2 Тести (автоматизовані тести) для контролю навчальних досягнень здобувачів	Тести розроблені викладачем.	16	Оцінювання викладачем.
МФО3 Проміжне оцінювання виконання індивідуального пошуково-дослідницького завдання (підготовка, презентація, захист)	Аналіз соціальної складової підприємств за алгоритмом	16	Презентація завдання

10.3 Методи підсумкового сумативного оцінювання

	Характеристика	Дедлайн, тижні	Зворотний зв'язок
МСО1 Оцінювання письмових робіт	Написання тесту	8	Оцінювання викладачем згідно регламенту

МСО2 Виконання дослідницького проєкта (підготовка, презентація, захист)	Презентація соціальної складової підприємства за алгоритмом	16	Оцінювання викладачем згідно регламенту
МСО3 Виконання практичного кейсу (підготовка, презентація, захист)	Підготовка презентацій	16	Виступ студентів та оцінювання викладачем

Контрольні заходи:

		Максимальна кількість балів	Мінімальна кількість балів	Можливість перескладання з метою підвищення оцінки
Семестр викладання		100 балів		
МСО1. Оцінювання письмових робіт		20		
	2x10	20	10	Так
МСО2. Виконання дослідницького проєкта (підготовка, презентація, захист)		20		
		20	14	Так
МСО3. Виконання практичного кейсу (підготовка, презентація, захист)		60		
	12x5	60	36	Так

Форма підсумкового контролю – д. залік.

11. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

11.1 Засоби навчання

ЗН1	Бібліотечні фонди
ЗН2	Мультимедіа, відео- і звуковідтворювальна, проєкційна апаратура (відеокамери, проєктори, екрани, смартдошки тощо)

11.2 Інформаційне та навчально-методичне забезпечення

Основна література

1	Методичні вказівки до практичних занять із дисципліни "Соціальна робота на підприємстві" [Електронний ресурс] : для студ. спец. 231 "Соціальна робота" денної та заочної форм навчання / С. М. Король, В. М. Семенов. — Суми : СумДУ, 2022. — 31 с.
2	Комплексний портрет працездатного населення праценадлишкових територій Сумської області: соціальні аспекти [Текст]: колективна монографія / Н.Д. Світайло, О.П. Бойко, М.В. Дубровський та ін.; за заг. ред. Н.Д. Світайло. — Суми: Цьома С.П., 2020. — 198 с.
Допоміжна література	
1	Солнцева Н. В. Особливості використання людського фактора у формуванні стратегічного потенціалу підприємства / Н. В. Солнцева, Є. В. Швець, К. О. Бойко // Бізнес Інформ . - 2014. - № 11. - С. 337-341.
2	Лаврецький Р. В. Професійна етика соціального працівника в сучасній Польщі / Р. В. Лаврецький, М. Я. Нагірняк // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. - 2013. - № 3-4. - С. 177-185
3	Методичні вказівки до практичних занять із дисципліни «Система організації соціальних служб». Суми : СумДУ, 2018, 102 с.
4	Бутко М. П. Соціальні імперативи якісного розвитку продуктивних сил регіонів України : монографія / М. П. Бутко, А. М. Ревко ; під. заг. наук. кер. д-ра екон. наук, проф. М. П. Бутка. – Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2016.